

การจัดการความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร: กรณีศึกษา หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

ศรีสุภา นาคธน*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ใน 3 ด้าน คือ (1) บริบท (2) กระบวนการจัดการความรู้ และ (3) ปัญหาการจัดการความรู้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ (1) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) (2) การสังเกต (Observation) และ (3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 12 คน ผลการศึกษา พบว่า (1) การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี พัฒนามาจากการจักสานลอบดักปลา กระจาด ฯลฯ มีการถ่ายทอดความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรจากผู้รู้สู่ลูกหลานและผู้สนใจในชุมชน (2) กระบวนการจัดการความรู้ เป็นความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัวบุคคลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ มีการดำเนินการภายในครอบครัวและชุมชนเท่านั้น วิธีการถ่ายทอดความรู้ คือ การฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง มีการแสวงหาความรู้จากการเรียนรู้ร่วมกัน และจากสื่อต่าง ๆ ยังไม่มีการบันทึกความรู้เป็นลายลักษณ์อักษร จึงไม่มีการจัดเก็บความรู้ที่เป็นระบบ และไม่มีการเผยแพร่อย่างเป็นทางการ (3) ปัญหาในการจัดการความรู้ คือ ผู้รู้ส่วนใหญ่ที่มีอายุมากเลิกจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ไม่สนใจการจักสาน ไม่มีการบันทึกความรู้เป็นลายลักษณ์อักษร ขาดผู้มีความรู้ทางด้านเทคโนโลยี จึงไม่มีการจัดทำฐานข้อมูลที่ง่ายต่อการเข้าถึงและการเผยแพร่ เป็นต้น

คำสำคัญ: จัดการความรู้; ตะกร้าหวายลายวิจิตร

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี อีเมล: srisupanakthon@yahoo.com

Knowledge Management of Wichit Pattern Rattan Woven Baskets: A Case Study of Village No.6 Maha Son Sub-district Ban Mi District Lop Buri Province

Srisupa Nakthon*

Abstract

This qualitative study attempts to examine the management of knowledge on Wichit pattern (exquisite artistic styles) rattan woven baskets of the village no. 6 in Maha Son Sub-district of Ban Mi District, Lop Buri Province focusing on 3 aspects: 1) knowledge management context 2) knowledge management process and 3) problems of the knowledge management. The research sample includes 12 informants, and data collection is conducted through in-depth interviews, observations, and focus groups. The analysis of the data indicates that: 1) the basket weaving of village no. 6 is derived from the weaving of fish traps, baskets, etc. and it was passed down to their younger generations and interested community people. 2) This basket weaving knowledge is found to be tacit knowledge resided in people and inherited from their ancestors in the manner of learning by practicing and seeking external knowledge from media. Currently, as the weaving knowledge has not yet been recorded or stored systematically, it has not been officially disseminated. (3) Problems of management of the weaving knowledge encompass quitting of the weaving of many adults due to aging, lack of weaving interest of young people, unavailability of recorded weaving knowledge and database due to the lack of technological knowhow.

Keywords: Knowledge Management; Wichit Pattern Rattan Woven Baskets

*Assistant Professor, Faculty of Humanities and Social Science, Thepsatri Rajabhat University
e-mail: srisupanakthon@yahoo.com

Received 23 June 2021 Accepted 21 September 2021

บทนำ

ประชากรชาวบ้านขอม หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชนบท เรียบง่าย อาชีพหลักคือการทำนา อาชีพรองคือการเลี้ยงสัตว์ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีลำคลองและแหล่งน้ำที่สำคัญ คือ คลองบางตะโก คลองมหาสอน และบึงบางขาม ประชากรในพื้นที่เมื่อว่างจากการทำนาจะรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมด้านงานจักสานซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ มีการถ่ายทอดให้ลูกหลานที่มีความสนใจเพื่อเป็นอาชีพเสริม สามารถสร้างรายได้ให้ครอบครัว เป็นสังคมที่ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันตามแบบวิถีชีวิตของคนไทยในชนบท ในปัจจุบัน เมื่อเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านสำเร็จการศึกษา ส่วนหนึ่งจะไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่ มีการแยกครอบครัวออกไปไม่นิยมรวมอยู่เป็นครอบครัวใหญ่ ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งจึงต้องใช้ชีวิตอยู่กันตามลำพัง ช่วงเทศกาลลูกหลานจึงจะกลับมาเยี่ยมเยียน ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ

การจักสาน เป็นงานช่างฝีมือพื้นบ้านของชาวบ้านขอมมาช้านาน โดยประมาณ ปี พ.ศ. 2495 นางโถม ศรีวิฑูรย์ นางผวน แหวนทอง นางน้ำวัน ชูเชื้อ และนางบุญช่วย เต็มแก้ว ได้เริ่มถ่ายทอดงานจักสานให้แก่คนในชุมชน ผู้ได้รับการถ่ายทอดจากนางโถม ศรีวิฑูรย์ ในกลุ่มแรก คือ นางชลอ ทนทองคำ ซึ่งมีความพยายามฝึกการทำตะกร้าหวายจนมีความชำนาญ ต่อมาจึงมีการรวมกันจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ขึ้น ชื่อกลุ่มจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร ตั้งอยู่ ณ บ้านเลขที่ 15 หมู่ที่ 6 ตำบล มหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี และมีนางชลอ ทนทองคำ เป็นประธานกลุ่ม ผลิตผลงานเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ปี พ.ศ. 2546 ตะกร้าหวายลายวิจิตร ได้รับรางวัลประกาศนียบัตรรางวัลการคัดสรร

ผลิตภัณฑ์ ระดับ 4 ดาว โครงการคัดสรรสุดยอด 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ไทย และปี พ.ศ. 2549 ได้รับรางวัลประกาศนียบัตรรางวัลการคัดสรรผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว โครงการคัดสรรสุดยอด 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ไทย (Thonthongkam, 2019)

หัตถกรรมจักสานของชาวบ้านหมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ถือเป็นมรดกทางภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของท้องถิ่น โดยมีการจักสานเครื่องใช้สอยในชีวิตประจำวัน และเครื่องมือจับสัตว์น้ำ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น มีการพัฒนามาเป็นลำดับ มีการประดิษฐ์ลวดลายที่วิจิตรงดงาม โดยอาศัยการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ปัจจุบันมีการผลิตเพื่อการจำหน่าย สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

จากการสืบค้นข้อมูลเบื้องต้น พบว่า อาชีพจักสานเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านหมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี มีการสืบทอดต่อเนื่องกันมา เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปของสังคมในระดับชุมชนและระดับประเทศ ประชาชนส่วนหนึ่งมีการรวมตัวจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร ทำให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ แต่ในปัจจุบันภูมิปัญญาการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร เสี่ยงต่อการสูญหาย หรืออาจสูญหายได้ เนื่องจากเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ไม่สนใจในการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร เพราะเป็นงานที่ต้องอาศัยความอดทนกว่าจะได้งานแต่ละชิ้นต้องใช้เวลา ทำให้มีรายได้น้อยและเป็นรายได้ที่ไม่แน่นอน กว่าจะได้เงินต้องรอเวลาให้จักสานงานแล้วเสร็จและส่งให้ลูกค้า ซึ่งบางงานอาจใช้เวลานานเป็นเดือน ทำให้เด็กและเยาวชนไปทำงานอื่นที่มีรายได้ดีกว่า ได้เงินเร็ว และแน่นอน

(Sukprasert, 2019) ดังนั้นการเรียนรู้การจักสาน ตะกร้าหวายลายวิจิตรจึงมีเฉพาะผู้ที่สนใจจริง และเป็นการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ จากการสัมภาษณ์ ประกอบการสังเกต พบว่า ในชุมชนบ้านหอม หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ประชาชนประกอบอาชีพจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร ประมาณร้อยละ 3 ประชากรส่วนหนึ่งนิยมไปทำงานที่โรงงานอุตสาหกรรม เนื่องจากมีรายได้แน่นอน และได้รับเงินเร็วกว่าการจักสานตะกร้า รวมทั้งจากการศึกษาวรรณกรรม ผู้วิจัยยังไม่พบว่ามี การศึกษาถึงการจัดการความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร ในเขตพื้นที่หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ที่ชัดเจน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาลักษณะการจัดการความรู้ การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร ปัญหาและอุปสรรค ในการจัดการความรู้ของหมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอ บ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะ ทำให้ภูมิปัญญาการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร ได้ คงอยู่ต่อไปในชุมชน

ผลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปเป็น แนวทางพัฒนาการจัดการความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรของหมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น พร้อมทั้ง ช่วยให้องค์ความรู้ด้านการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรไม่กระจัดกระจาย มีการสืบทอดและเผยแพร่ให้ คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา

1. บริบทการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

2. กระบวนการจัดการความรู้การจักสาน ตะกร้าหวายลายวิจิตร หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอ บ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

3. ปัญหาการจัดการความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาถึงบริบทและการจัดการความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร ซึ่งมี หน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

1. ขอบเขตด้านประชากร การศึกษานี้ ศึกษาข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่ ผู้ศึกษากำหนดขึ้นอย่างเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร จำนวน 12 คน ประกอบด้วยปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน ผู้มีอาชีพจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร จำนวน 5 คน และผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร จำนวน 5 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาเกี่ยวกับบริบทชุมชน กระบวนการจัดการความรู้ และปัญหาการจัดการความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ทำการศึกษาเฉพาะกรณีการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

4. ช่วงระยะเวลาในการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล ระหว่างเดือน มกราคม-เมษายน พ.ศ. 2562

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สำหรับข้อมูลทุติยภูมิได้จากเอกสารทั้งในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อกำหนดกรอบและแนวทางในการศึกษาการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร และการจัดการความรู้

2. การศึกษาภาคสนาม (Field Study) โดยศึกษาข้อมูลระดับปฐมภูมิจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร โดยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม

2.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) มีแนวทางการสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น เพื่อเก็บข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลักภายใต้บรรยากาศของการมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน

2.2 การสังเกต (Observation) ใช้การสังเกตการณ์ในลักษณะแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

2.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสนทนากลุ่มของผู้เกี่ยวข้องที่มีส่วนได้เสียกับการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรประกอบด้วย ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 2 คน ชาวบ้านผู้ประกอบการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร จำนวน 5 คน ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้จักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร จำนวน 5 คน เพื่อค้นหาประเด็นเรื่องการจัดการความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร โดยมีผู้ศึกษาเป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม

3. วิเคราะห์ จัดหมวดหมู่ความรู้ และตรวจสอบ โดยเสนอข้อมูลต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการจัก

สานตะกร้าหวายลายวิจิตร หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผู้ศึกษาใช้เครื่องมือในการศึกษา ดังนี้

1. การสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา ได้จัดทำแนวทางในการสัมภาษณ์เป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด

1.1 แนวทางในการสัมภาษณ์ (Interview Guide) ได้แบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ตอน คือ ความเป็นมา กระบวนการจัดการความรู้ ปัญหาและอุปสรรคการจัดการความรู้ และแนวทางการส่งเสริมการจัดการความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

1.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ นำแนวทางในการสัมภาษณ์ ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พิจารณาความถูกต้อง ความเที่ยงตรงในเชิงเนื้อหา (Content Validity) การครอบคลุมเนื้อหา และความชัดเจนด้านการใช้ภาษา หลังจากผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้ว ผู้ศึกษาดำเนินการแก้ไขปรับปรุงแนวทางในการสัมภาษณ์ เพื่อให้มีความเหมาะสม ชัดเจน ครอบคลุมเนื้อหา ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2. การสังเกต ผู้ศึกษาใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยการเข้าร่วมในกระบวนการผลิตตะกร้าหวายลายวิจิตร สังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้แบบสังเกตกึ่งโครงสร้าง ตามหัวข้อที่กำหนดขึ้นที่สอดคล้องกับการศึกษา รวมทั้งการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) และเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนการดำเนินงาน

3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ศึกษาได้กำหนดประเด็นข้อซักถามความเข้าใจในการสนทนา เตรียมประเด็นสนทนาเพื่อให้ประเด็นสนทนาตรงตามวัตถุประสงค์ ครอบคลุมสาระสำคัญ ประเด็นการสนทนาเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการเชิงคุณภาพเป็นหลัก ผู้ศึกษาได้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ศึกษากับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก และสร้างความเข้าใจในจุดประสงค์ของการศึกษา โดยใช้เวลาระหว่างเดือน มกราคม-เมษายน พ.ศ. 2562 คือ สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 15 มกราคม ถึง 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 และสนทนากลุ่ม เมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2562 เวลา 09.00-11.30 น. ณ ศาลาอเนกประสงค์ หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี หลังจากนั้นผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบข้อมูลอีกครั้ง เมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2562 ดังนี้

1. การสัมภาษณ์ ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ คือ การพูดคุยแบบเป็นกันเอง (Informal Interview) ตามแนวทางของคำถาม เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา

2. การสังเกต (Observation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม ผู้ศึกษาใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

2.1 ผู้ศึกษาใช้วิธีการสร้างความสัมพันธ์กับผู้เกี่ยวข้องเพื่อเข้าร่วมสังเกต พูดคุย สอบถาม พร้อมลงมือปฏิบัติในส่วนที่สามารถปฏิบัติได้ ศึกษาเทคนิคการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร ในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้เกิดความรู้และเข้าใจยิ่งขึ้น

2.2 การซักถาม พูดคุย และสังเกต พฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลหลัก ประเด็นที่สังเกต เช่น

การปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ การแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆ เป็นต้น

3. การสนทนากลุ่มของผู้เกี่ยวข้องที่มีส่วนได้เสีย ประเด็นการสนทนาเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด เมื่อเริ่มการสนทนากลุ่ม ผู้ศึกษาแจ้งวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม รูปแบบและเป้าหมายในการจัดกิจกรรม โดยอธิบายกระบวนการจัดการความรู้ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจตรงกัน เมื่อดำเนินการสนทนากลุ่มครบทุกประเด็นคำถาม ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มสรุปสาระสำคัญของการสนทนากลุ่มในภาพรวม พร้อมเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมสนทนากลุ่มแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม เพื่อหาข้อสรุปและแนวทางการส่งเสริมการจัดการความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้ในแต่ละครั้ง จะนำข้อมูลที่ได้อามาตรวจสอบว่ามีข้อมูลที่ครบถ้วนเพียงพอหรือไม่ และแยกออกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นของวัตถุประสงค์การวิจัย จนสามารถตอบคำถามการวิจัยได้ ครอบคลุมตามกรอบแนวคิดและขอบเขตที่ต้องการศึกษา ผู้ศึกษาทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งมีการตรวจสอบข้อมูล ดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยตรวจสอบแหล่งที่ได้มาของข้อมูล ประกอบด้วย แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ แหล่งบุคคล และตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่างๆ เหมือนกันหรือไม่ ถ้าเหมือนกัน ผู้ศึกษาถือว่าข้อมูลนั้นเชื่อถือได้ จึงทำการบันทึก

2. การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการเก็บข้อมูล (Methodological Triangulation) ผู้ศึกษาใช้การสัมภาษณ์ ควบคู่กับการสังเกต การสนทนากลุ่ม พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ประกอบ

การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ข้อมูลส่วนใหญ่ที่นำมาวิเคราะห์จะเป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) ผู้ศึกษาได้แบ่งข้อมูลในการวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิดตามขั้นตอนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกัน โดยยึดแนวความคิดการศึกษาตามรูปแบบการจัดการความรู้ของ Office of the Public Sector Development Commission (2010) ได้แก่ (1) ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร (2) กระบวนการจัดการความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร (3) ปัญหาการจัดการความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร ในการศึกษาผู้ศึกษาได้สร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาขึ้นมา เพื่อใช้อ้างอิงเป็นหลักฐานในการนำเสนอรายงานการศึกษา ให้สามารถตอบวัตถุประสงค์การศึกษาที่ตั้งไว้โดยพรรณนาความเพื่ออธิบายให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิด ปรากฏการณ์ และตีความ เพื่อให้เข้าใจกระบวนการจัดการความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการศึกษากระบวนการจัดการความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร สามารถสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. บริบทด้านการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร

1.1 บริบททั่วไป

การจักสานหวาย เป็นงานฝีมือของชาวบ้านตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี เดิมมีความเชื่อว่ารูปแบบการจักสานตะกร้าได้จากการ

พัฒนาของบรรพบุรุษในการสานลอบดักปลา กระจัดกระเตง เป็นต้น เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2495 นางโถม ศรีวิฑูรย์ นางผวน แหวนทอง นางน้ำวัน ชูเชื้อ และนางบุญช่วย เต็มแก้ว ได้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้สนใจในชุมชน ซึ่งเดิมทำเครื่องจักสานประเภทกระจัด ตะกร้า สำหรับใส่ของไปทำบุญที่วัด วัดฤทธิพิทักษ์ ใช้จะหาได้ในท้องถิ่น เช่น ไม้สีสุก หวาย ไม้สัก เป็นต้น ผู้ที่ได้รับการฝึกสอนถ่ายทอดในกลุ่มแรก ได้แก่ นางชลอ ทนทองคำ นางกุหลาบ เพยกลิ่น นางบุญช่วย น่วมนุ่ม นางทองคำ ชูยดา และนางชั้นทอง คุณเดช ได้ฝึกการจักสานตะกร้าหวายจนมีความชำนาญ ได้ถ่ายทอดต่อให้กับลูกหลานและผู้สนใจในชุมชน สืบมาจนปัจจุบัน เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร คือ ในพื้นที่หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ยังสามารถหาไม้ได้ ส่วนหวาย ปัจจุบันต้องหาซื้อจากสถานที่อื่นๆ ซึ่งอยู่ไม่ไกล เช่น ตลาดในจังหวัดสิงห์บุรี หรือที่อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ส่วนสีสำหรับย้อมตัวนั้น เนื่องจากต้นไม้ที่ใช้ทำสีย้อมหายากขึ้น ช่วงหลังจึงมีการประยุกต์ใช้สีย้อมผ้า หรือสีผสมอาหารแทน

เอกลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะของการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร คือ (1) เอกลักษณ์ด้านสี เน้นสีธรรมชาติของเส้นหวาย ส่วนดิวที่ทำจากไม้ไผ่ นิยมย้อมสีเพื่อให้เห็นลวดลายเด่นชัดมากขึ้น โดยย้อมสีโทนธรรมชาติ (2) เอกลักษณ์ด้านโครงสร้าง (รูปทรง) รูปทรงของตะกร้าที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมคือ ทรงเปล หรือตะกร้าขาแมงมุม หรือตะกร้าหงวง (3) เอกลักษณ์ด้านลวดลาย คือ ลายพานรัฐธรรมนูญ แต่ระยะหลัง ลายพานรัฐธรรมนูญไม่เป็นที่นิยม ผู้จักสานและผู้ใช้ชอบลายไทยมากกว่า

ภาพที่ 1 ตะกร้าทรงเปล หรือตะกร้าขามแงงมูม หรือตะกร้าหงวง

ภาพที่ 2 ตะกร้าลายพานรัฐธรรมนูญ

ภาพที่ 3 ตะกร้าลายไทย

การจัดตั้งกลุ่มจักสานตะกร้า
หวายลายวิจิตร ได้มีการร่วมมือกันจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์
ขึ้น ชื่อ กลุ่มจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร ณ
บ้านเลขที่ 15 หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่

จังหวัดลพบุรี เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2544 มี
สมาชิกทั้งหมด จำนวน 35 คน โดยมีนางชลอ
ทนทองคำ เป็นประธานกลุ่ม กลุ่มจักสานตะกร้า
หวายลายวิจิตรได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก

สหกรณ์การเกษตรอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี กลุ่มจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรได้ผลิตผลงานเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป จนได้รับรางวัลประกาศนียบัตรรางวัลการคัตสรรผลิตภัณฑ์ ระดับ 4 ดาว โครงการคัตสรรสุดยอด 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ. 2546 และปี พ.ศ. 2547 ได้รับเกียรติบัตรรับรองการเป็นผู้จำหน่ายสินค้าตะกร้าหวายได้สูงสุดสิบอันดับของจังหวัดลพบุรี เมื่อวันที่ 21-28 ธันวาคม พ.ศ. 2546 และได้รับรางวัลประกาศนียบัตรรางวัลการคัตสรรผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว โครงการคัตสรรสุดยอด

1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ไทย เมื่อวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2549 (Thonthongkam, 2019)

ประโยชน์ของตะกร้าหวายลายวิจิตร ในปัจจุบันชาวบ้านยังคงใช้สอย เช่น ใส่หม้ออาหารคาว และอาหารหวาน เพื่อไปทำบุญที่วัด ใช้ใส่เครื่องใช้ จัดเป็นตะกร้าดอกไม้ ตะกร้าของขวัญ เป็นของฝาก ของที่ระลึก ปัจจุบันมีการประยุกต์รูปแบบให้มีฝาปิด เป็นที่นิยมใช้ใส่ของส่วนตัวสำหรับสุภาพสตรี เพื่อไปร่วมงานต่างๆ

ภาพที่ 4 ตะกร้าหวายลายวิจิตรรูปทรงประยุกต์

จากบริบทดังกล่าวพิจารณาได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนจากปัจจัยพื้นฐาน เช่นเดียวกับภูมิปัญญาด้านอื่นๆ คือ ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนมีการสังเกต เรียนรู้ และปรับตัวตามลักษณะภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อมธรรมชาติ เกิดผลเป็นสภาพที่เรียกว่า “นิเวศทางสังคมและวัฒนธรรม” มีลักษณะการปฏิสัมพันธ์และความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ครอบคลุมแบบแผนและกระบวนการก่อเกิดการดำรงอยู่ มีพัฒนาการ ความเคลื่อนไหว และความ

เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม (Chandrasiri, & Wanapas, 2013.) โดยภูมิปัญญาส่วนมากเกิดจากการเรียนรู้ของมนุษย์ในแต่ละสภาพท้องที่ แล้วถ่ายทอดความรู้แก่กัน ปฏิบัติตามกัน สืบทอดต่อกัน มาจากรุ่นสู่รุ่น มีการปรับเปลี่ยนตามเหตุปัจจัยของแต่ละท้องที่ รวมทั้งเมื่อมีการแลกเปลี่ยน สร้างสรรค์ต่อยอด ทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างสิ่งที่มีอยู่เดิมกับสิ่งที่รับมาใหม่ เกิดเป็นภูมิปัญญาที่มีลักษณะเฉพาะที่ หรืออาจมีความคล้ายคลึงกันก็ได้ ซึ่ง Na Thalang (1997) ได้กล่าวถึงปัจจัยการก่อเกิดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ลักษณะ

ภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติของภูมิภาคต่าง ๆ กลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในอาณาบริเวณที่มีสภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่แตกต่างกันย่อมสร้างสม “ภูมิปัญญา” และพัฒนาระบบความสัมพันธ์กับธรรมชาติแวดล้อมในลักษณะแตกต่างกันและหลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับการค้นพบข้อมูลของการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรในครั้งนี้ ที่ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร เป็นงานฝีมือของชาวบ้าน เดิมมีความเชื่อว่ารูปแบบการจักสานตะกร้าได้จากการพัฒนาของบรรพบุรุษในการจักสานลอบดักปลา กระจัดกระเตง เพราะพื้นที่ หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี มีคลองบางตะโก คลองมหาสอน และบึงบางขาม ซึ่งเป็นแหล่งน้ำสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้าน เป็นการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาที่เกิดจากการดำรงชีวิต มีความผูกพันและพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ เรียนรู้จากธรรมชาติ และการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ ตะกร้าหวายลายวิจิตรมีการพัฒนาจากที่เคยใช้สำหรับเป็นเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับจับสัตว์น้ำ และกลายสภาพมาเป็นเครื่องใช้โอเนกประสงค์ในปัจจุบัน รวมทั้งพัฒนาจากที่เคยผลิตใช้กันภายในครัวเรือนเป็นผลิตเพื่อจำหน่าย พัฒนารูปแบบให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค โดยมุ่งเน้นการคิดสร้างสรรค์ให้สวยงามและทันสมัย แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดต่อกันมา และพัฒนาสู่การจัดตั้งกลุ่มจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร ผลิตเป็นสินค้าช่วยเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน สามารถพึ่งพาตนเองได้ สอดคล้องกับ Chimplee (2012) ที่ศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานกรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา พบว่าความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน

เกี่ยวข้องกับความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดสืบทอดกันมา จนกลายเป็นองค์ความรู้ประจำท้องถิ่น ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการปลูกฝังวิถีคิด การดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่ลูกหลานเพื่อปฏิบัติสืบทอดกันมา

1.2 กระบวนการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร

จากการศึกษากระบวนการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร พบว่า องค์ความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร มีที่มา 2 ลักษณะ คือ (1) ภูมิปัญญาดั้งเดิม ซึ่งเป็นความรู้จากบรรพบุรุษที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ และทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น เพื่อการใช้ประโยชน์ และ (2) ความรู้ใหม่ที่ผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมกับสังคมสมัยใหม่ที่ได้รับการส่งเสริม ต่อยอด เป็นอาชีพที่สร้างรายได้กับครอบครัว โดยมีพัฒนาการ คือ **ด้านวัสดุอุปกรณ์** ปัจจุบันมีการใช้หวายเทียมแทนการใช้หวายจริง **ด้านรูปทรง** ปัจจุบันมีรูปทรงที่หลากหลายขึ้น เพื่อให้เหมาะกับยุคสมัยและโอกาสใช้สอย จึงมีการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรรูปทรงประยุกต์ เช่น มีฝาปิดที่ปากตะกร้า โดยพัฒนารูปแบบจากการศึกษาดูงานจากที่ต่างๆ และจากการสั่งผลิตของลูกค้า และ **ด้านลวดลาย** มีการพัฒนาตามการสั่งทำของลูกค้า ลูกค้าบางรายถ่ายรูปลวดลายจักสานมาเป็นตัวอย่าง ผู้จักสานก็จะนำมาแกะลวดลายตามความถนัด เป็นต้น ซึ่งผลที่พบจากการศึกษา สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ความสามารถของคนในชุมชน จนกลายเป็นองค์ความรู้ประจำท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร การเรียนรู้ และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และเป็นวิถีชุมชนที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา สอดคล้องกับแนวคิดของ Na Thalang (1997) ที่กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความรู้

ความสามารถ ความคิด ความเชื่อ ความชัดเจนที่กลุ่มคนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ ในการปรับตัวและการดำรงชีวิต ในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรม ที่ได้มีการสืบทอดกันมา มีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับกลุ่มคนอื่น ก่อให้เกิดการแก้ปัญหาในส่วนที่เป็นบริบทของสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มคน นอกจากนี้ยังพบว่า พื้นที่ หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี มีการอนุรักษ์ เก็บรักษาภูมิปัญญาเกี่ยวกับรูปทรงและลวดลายของการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรแบบดั้งเดิมไว้ แต่ในปัจจุบันมีน้อยลง ซึ่งการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการบำรุงรักษาแบบดั้งเดิมที่ดีงามให้คงอยู่น่ามีความสำคัญต่อชุมชน ในการนำภูมิปัญญามาสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน จะเห็นได้จากการจัดตั้งกลุ่มจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร ขึ้นมา ทำให้มีการรวมตัวกัน มีแนวคิดที่จะช่วยเหลือตนเองและคนในชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือ เกิดวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน เป็นพลังขับเคลื่อนความเข้มแข็งให้กับชุมชนต่อไป

2. กระบวนการจัดการความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร

จากการศึกษาข้อมูล พบว่า กระบวนการจัดการความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร มีการดำเนินการร่วมกันภายในครอบครัวและชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน มีความพยายามยกระดับความรู้ฝังลึก ให้เป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง เพื่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ด้านการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรตามกระบวนการจัดการความรู้ ของ Office of the Public Sector Development Commission (2010) ทั้ง 7 ขั้นตอน คือ การบ่งชี้ความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงความรู้ การ

แบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการเรียนรู้ แต่มีลักษณะที่ยังไม่สมบูรณ์ เพราะกิจกรรมส่วนมากมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการ ขาดการรวบรวมหรือการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีลักษณะวงจรที่ไม่ต่อเนื่อง ไม่มีแบบแผน และไม่มีการเรียงลำดับขั้นตอน โดยขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชนหรือลักษณะของแต่ละบุคคลผู้มีองค์ความรู้ จากการวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร พบว่า กระบวนการจัดการความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรที่ชัดเจนและปฏิบัติได้จริงมี 4 ขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ การบ่งชี้ความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการเรียนรู้ สำหรับขั้นตอนที่ไม่ชัดเจนมี 3 ขั้นตอน ได้แก่ การจัดความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ และการเข้าถึงความรู้ จากข้อมูลที่ค้นพบ พบว่า การจัดการความรู้ทั้ง 3 ขั้นตอน เป็นแบบง่าย ยังไม่มีระบบที่ชัดเจนเนื่องจากความรู้ส่วนใหญ่เป็นความรู้ที่ไม่ชัดแจ้ง ผู้จักสานมีการประมวลและกลั่นกรองความรู้ไว้ในความจำของบุคคล ดังนั้นทำให้ขั้นตอนการเข้าถึงความรู้ จึงไม่มีระบบที่ชัดเจนตามไปด้วย ซึ่งหากกาลเวลาผ่านไปและขาดผู้สืบทอดอย่างจริงจัง องค์ความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรก็อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการสูญหาย การค้นพบดังกล่าวมีความสอดคล้องกับ Aksaeng (2009) พบว่า กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ย้อมสีธรรมชาติ มีกระบวนการจัดการความรู้ คือ (1) การสร้างความรู้ ที่มาจากพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย เป็นผู้สอนจากการสังเกต จดจำ ลองปฏิบัติตาม (2) การจัดเก็บความรู้ เป็นการจัดเก็บความรู้ในรูปแบบการจดจำประสบการณ์ การจดบันทึกแบบย่อๆ ไว้ในสมุดส่วนตัว (3) การเผยแพร่ความรู้ พบว่า มีการกระจาย

ความรู้โดยการสอนงานกันภายในครอบครัว มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันเองระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มฯ และ (4) การใช้ความรู้ พบว่า ได้นำความรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ความรู้จากประสบการณ์ ความชำนาญ และความรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันภายในกลุ่มฯ มาปฏิบัติ และประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม ส่วนการศึกษาของ Phabu (2009) พบว่า การจัดการความรู้ธุรกิจสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้ดำเนินการอย่างชัดเจนในทุกขั้นตอน การดำเนินงานแบบไม่มีรูปแบบ ไม่มีลำดับขั้นตอน เนื่องจากความรู้ส่วนใหญ่เป็นความรู้ที่เป็นความรู้โดยนัยที่ฝังอยู่ในตัวคน เป็นทักษะที่ได้รับการถ่ายทอด สัมผัส เรียนรู้มาจากคนในครอบครัวและเครือข่าย การถ่ายโอนความรู้ที่เป็นทักษะไปสู่ความรู้ที่ชัดแจ้งจึงมีอยู่น้อย และ Chimplee (2012) พบว่า รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานกรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา โดยกระบวนการจัดการความรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การกำหนดความรู้เกี่ยวกับการกำหนดผลิตภัณฑ์ (2) การแสวงหาและยึดกุมความรู้ที่มาจากภายในกลุ่มและภายนอก (3) การแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ (4) การจัดเก็บความรู้ในตัวบุคคล และ (5) การถ่ายทอดความรู้ มีรูปแบบการถ่ายทอดอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ นอกจากนี้จากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลการจัดการความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร พบว่า รูปทรงตะกร้าหวายลายวิจิตรมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นจากเดิม รวมถึงมีลวดลายใหม่ที่เกิดขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์ของผู้จักสาน จึงอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ขั้นตอนในการสร้างและแสวงหาความรู้ของผู้จักสานยังไม่มีเจตจำนงจำเป็นต้องดำเนินการอย่างมีรูปแบบตาม

ขั้นตอนในการจัดการความรู้ ทำให้ขาดการบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษร ไม่สามารถจัดความรู้ให้เป็นระบบเพื่อการจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ค้นหาได้ง่าย สะดวกและรวดเร็ว และเมื่อไม่มีการจัดความรู้ให้เป็นระบบ จึงทำให้การประมวลและกลั่นกรองความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรเป็นแบบง่าย สอดคล้องกับที่ Thonthongkam (2019) กล่าวว่า ผู้ที่มีความสนใจการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรต้องมาฝึกหัดทำด้วยตนเอง เพราะเป็นการยากที่จะบอก ต้องลองฝึกทำจึงจะสามารถจักสานได้ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้กระบวนการจัดการความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ที่ชัดเจนและปฏิบัติได้จริง มี 4 ขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ การบ่งชี้ความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการเรียนรู้

ผู้มีความรู้ในด้านการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร ส่วนใหญ่มีความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้อย่างอิสระ จากการศึกษาดูงาน และนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้ ทำให้บุคคลอื่นในชุมชนที่ยังไม่มีความรู้ได้เข้าถึงความรู้ เป็นการดึงความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัวบุคคลออกมา และอีกส่วนหนึ่งก็อาศัยประสบการณ์ของผู้มีความรู้วิธีการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร จนมีความชำนาญและสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ที่ยังไม่มีความรู้ เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้เป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า ผู้จักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรทุกคนต้องการให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ ต้องการสืบสานให้ความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรคงอยู่สืบไป เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมชน สมาชิกในกลุ่มจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร และผู้ที่เข้ามาเยี่ยมชม ซึ่งสามารถสร้างความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้น หรือยกระดับความรู้เดิมที่มีอยู่

และนำความรู้ไปปรับใช้ให้เหมาะกับชิ้นงานต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของ Panich (2005) ที่แบ่งประเภทของความรู้ออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) ความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในบุคคล ซึ่งเป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ยากต่อการถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษร เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ และ (2) ความรู้ที่ชัดแจ้ง เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวมถ่ายทอดได้ โดยวิธีต่างๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือ โดยที่ความรู้ทั้ง 2 ประเภทนี้ มีวิธีการจัดการที่แตกต่างกัน การจัดการความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในบุคคลนั้น จะเน้นที่การจัดเวทีเพื่อให้มีการแบ่งปันความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ที่แต่ละคนสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ในชีวิตจริง ส่วนการจัดการความรู้ที่ชัดแจ้ง เน้นไปที่การเข้าถึงแหล่งความรู้ ตรวจสอบ และตีความได้ เมื่อนำไปใช้แล้วเกิดความรู้ใหม่นำมาบันทึกไว้เพื่อใช้อ้างอิง หรือให้ผู้อื่นเข้าถึงได้ต่อไป

ผู้จักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร ได้ไปศึกษาดูงานจากที่อื่น มีการรวมตัวกัน มีการพัฒนาการจักสานขึ้นเป็นอาชีพ ได้รวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร เนื่องจากตะกร้าหวายลายวิจิตร มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน สร้างอาชีพในชุมชน มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง มีการลองผิดลองถูก เกิดเป็นประสบการณ์ ทำให้เกิดเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น มีการพัฒนาลวดลาย รูปทรงของตะกร้า ที่เป็นเอกลักษณ์ ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า วิถีชีวิตของคนในชุมชนได้มีการใช้ตะกร้าในการดำเนินชีวิตประจำวัน เมื่อมีการรวมกลุ่มส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ จึงเป็น

โอกาสให้คนในชุมชนได้ใช้ตะกร้าหวายลายวิจิตร เป็นสื่อที่จะถ่ายทอดและเผยแพร่เอกลักษณ์ของชุมชน สอดคล้องกับ Charoensethamaha (2010) ที่กล่าวว่า อาชีพท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะอาชีพท้องถิ่นเป็นวิถีชีวิตของคนที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้จากบรรพบุรุษ ลักษณะของอาชีพท้องถิ่นแบ่งได้ 2 ประเภท คือ อาชีพเกษตรกรรมที่สอดคล้องกับธรรมชาติ มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล และหัตถกรรมท้องถิ่นที่มีการนำทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นมาเป็นวัสดุในการผลิต ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์แต่ละท้องถิ่น เช่นเดียวกันการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร เป็นอาชีพท้องถิ่นที่เกิดมาจากวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น นับว่าเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนอย่างหนึ่งที่สามารถถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่นได้ เข้ามาเรียนรู้ รู้จักวิถีชีวิต ด้วยประสบการณ์และความรู้ที่สั่งสมมาจากความเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน และได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานเอกชน

ผู้จักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร ได้แสวงหาความรู้จากแหล่งภายในและภายนอกชุมชน แสดงให้เห็นว่าทางผู้จักสานเห็นความสำคัญในการหาความรู้จากแหล่งต่างๆ เพื่อช่วยส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพ เสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ใหม่ สอดคล้องกับ Marquardt (2002) ที่กล่าวว่า การแสวงหาความรู้ต้องมาจากแหล่งต่างๆ ทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งการแสวงหาความรู้เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการเพิ่มคุณค่า เพื่อปรับปรุงผลงานและสร้างความคิดใหม่ๆ อย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ผู้จักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร ยังใช้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเอง ซึ่งเป็นการเรียนรู้เพื่อให้มี

การพัฒนา เป็นการนำความรู้ที่ได้รับมาผนวกกับความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล เกิดเป็นความรู้ใหม่และสามารถถ่ายทอดต่อไปได้ และ Nonaka, & Takeuchi (1995) กล่าวว่า การแลกเปลี่ยนความรู้เป็นกระบวนการของการปรับเปลี่ยนความรู้ที่ฝังลึกในตัวบุคคลผ่านการแบ่งปันประสบการณ์ ซึ่งผู้จักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร มีการจัดเก็บข้อมูลที่ยังไม่สมบูรณ์ ครบถ้วน ทำให้ความรู้กระจัดกระจายรวมทั้งผู้จักสานบางคนมีความรู้ความเชี่ยวชาญในแต่ละด้านแตกต่างกันออกไป เช่น บางคนถนัดการเลือกกระดานสำหรับทำกันตะกร้า การจักสานลวดลายได้ บางลาย การใส่วงตะกร้า เป็นต้น จึงเป็นความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล ยังไม่มีการเก็บในรูปแบบของลายลักษณ์อักษร แต่ผู้จักสานแต่ละคนมีการจัดเก็บความรู้เพื่อช่วยการจำของตนเองในรูปแบบง่ายๆ เช่น การถ่ายรูปไว้ในโทรศัพท์มือถือ การแกะลายและปักไว้บนผ้าครอสติช เป็นต้น ขาดความพร้อมในเรื่องของการจดบันทึกที่เป็นทางการ แสดงให้เห็นว่าผู้จักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร มีความตระหนักเกี่ยวกับการบันทึกความรู้ หากมีผู้เข้ามาส่งเสริมหรือชี้แนะแนวทางในการบันทึกความรู้ ผู้จักสานก็อาจจะสามารถบันทึกความรู้ที่เป็นทางการได้ ซึ่งความรู้ที่มีอยู่หากอยู่ในรูปแบบเอกสารนั้นจะง่ายต่อการสืบค้นการใช้ประโยชน์ และสะดวกในการเก็บรักษา สอดคล้องกับ Marquardt (2002) กล่าวว่า การจัดการความรู้ต้องกำหนดเกี่ยวกับสิ่งที่สำคัญที่จะเก็บไว้เป็นองค์ความรู้ และจะต้องพิจารณาถึงวิธีการเก็บรักษา และการนำมาใช้ประโยชน์ตามความต้องการ

ในส่วนของการถ่ายทอดความรู้และการใช้ประโยชน์ มีการให้ความรู้ให้กับผู้ที่ต้องการความรู้โดยการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้และให้ความรู้แก่ผู้มาศึกษาดูงาน โดยการสาธิต การปฏิบัติจริง ซึ่งช่วย

ให้ผู้ที่ต้องการความรู้ได้รู้จริงและสามารถทำได้จริง สามารถช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนแนวคิดหรือการแก้ปัญหาาร่วมกันได้ ก็จะเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ การถ่ายทอดความรู้นั้น ผู้ถ่ายทอดจะต้องมีความพร้อมที่จะถ่ายทอด ผู้รับความรู้จะต้องมีความพร้อมที่รับความรู้เช่นกัน สอดคล้องกับ Sukprasert (2019) กล่าวว่า เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความอดทน กว่าจะได้งานแต่ละชิ้นต้องใช้เวลา จึงมีการเรียนรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรเฉพาะผู้ที่สนใจจริง และเป็นการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ และปัจจุบันผู้มีความรู้เรื่องการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรที่ได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรก็น้อยลง สอดคล้องกับ Thonthongkam (2019) กล่าวว่า ผู้ที่สนใจมาเรียนที่บ้านก็จะสอนให้โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย เพราะไม่อยากให้วิชาความรู้ตายไปพร้อมกับตนเอง และ Chimplee (2012) พบว่ากระบวนการจัดการความรู้มีลักษณะเป็นวงจร เมื่อถ่ายทอดความรู้แล้วสามารถย้อนกลับไปกำหนดความรู้ในรูปแบบอื่นๆ ได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ไม่ว่าความรู้จะถูกถ่ายทอดออกมาในรูปแบบใดก็ตาม ความรู้ก็จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ หากผู้เกี่ยวข้องพร้อมที่จะดำเนินการให้ความรู้ที่มีอยู่นั้นอยู่ในรูปแบบที่พร้อมสำหรับการใช้งานให้เกิดประโยชน์ แม้ว่า การถ่ายทอดจะอยู่ในรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ดังนั้น การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร ของหมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี หากนำกระบวนการจัดการความรู้มาใช้ จะช่วยให้องค์ความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรมีการสืบทอดและคงอยู่ต่อไป

3. ปัญหาในการจัดการความรู้จักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร

ผลการศึกษากระบวนการจัดการความรู้

การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร พบปัญหาที่สำคัญคือ ยังไม่มีการจัดเก็บความรู้ในรูปแบบของเอกสารหรือฐานข้อมูล ส่วนใหญ่จะใช้การถ่ายทอดความรู้อันเองระหว่างบุคคล ทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่มีน้อย ส่วนความรู้ที่เผยแพร่ไปสู่ภายนอก หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ยังคงเป็นแหล่งเรียนรู้ของบุคคลภายนอกชุมชนที่ต้องการความรู้ แต่ก็เป็นการเผยแพร่จากตัวบุคคลเป็นรายกรณีเมื่อมีผู้สนใจ ยังไม่มีการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นทางการหรือเป็นประจำ รวมทั้งเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ภายในชุมชนมีความสนใจการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรน้อย เนื่องจากเป็นงานที่ต้องอาศัยความอดทนและใช้เวลาในการจักสาน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Timakum (2010) พบว่า การจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านล้านนา เรื่อง การทอผ้ายกคำพูน มีปัญหา คือ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจจึงส่งผลกระทบต่อการจัดการความรู้ เพราะคนในชุมชนต้องการประกอบอาชีพที่มีรายได้เร็วกว่าการทอผ้า สาเหตุจากกระบวนการทอผ้าใช้ระยะเวลาคนในชุมชนจึงหันไปประกอบอาชีพอื่น Kulkun (2013) พบว่า การจัดเก็บข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ยังไม่มีการจัดบันทึกองค์ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น มีเพียงการบอกเล่าและการสาธิตอาศัยการจดจำ ทำให้เสี่ยงต่อการสูญหาย ทั้งนี้มีการอนุรักษ์ ถ่ายทอด ส่งเสริมวัฒนธรรม การสนับสนุนกลุ่มอาชีพและการจัดโครงการกิจกรรมต่างๆ เป็นประจำทุกปี แต่ยังไม่เห็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรมโดยตรง เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ไม่ให้ความสนใจ ทำให้ประชาชนไม่มีการรวมกลุ่มเนื่องจากขาดผู้นำ มีเพียงช่องทางในการประชาสัมพันธ์ เช่น อินเทอร์เน็ต วิทยุกระจายเสียง ป้ายประกาศ หนังสือ

ใบปลิว เป็นต้น แต่ยังไม่ทั่วถึง ไม่ต่อเนื่องและไม่น่าสนใจ อีกทั้งงบประมาณไม่เพียงพอ สอดคล้องกับ Marquardt, & Reynolds (1994) ที่กล่าวว่า การสร้างและถ่ายโอนความรู้ (Knowledge Creation and Transfer) ชุมชนต้องมีการเรียนรู้ที่จะศึกษาหาความรู้จากหน่วยอื่นหรือจากเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน รวมทั้งควรได้รับการสนับสนุนจากองค์กรระดับท้องถิ่นในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างจริงจัง เพื่อให้สามารถพัฒนาระบบหรือรูปแบบการส่งต่อความรู้หรือถ่ายทอดองค์ความรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ดังนั้น กระบวนการจัดการความรู้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้และจัดเก็บองค์ความรู้ที่มีการถ่ายทอดกันมาเพื่อไม่ให้องค์ความรู้สูญหายไป แต่ปัจจุบันการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร หมู่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ยังขาดการรวบรวม การจัดเก็บองค์ความรู้ตามกระบวนการจัดการความรู้ที่เป็นระบบ ทำให้องค์ความรู้ที่มีอยู่เสี่ยงต่อการสูญหายได้

ข้อเสนอแนะหรือการนำไปใช้ประโยชน์

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย พบว่า ปัญหาสำคัญ คือ ขาดผู้สืบทอดที่เป็นเด็กและเยาวชนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดนโยบายหลักในการส่งเสริมการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาหลักของชุมชน เช่น การส่งเสริมให้โรงเรียนจัดทำเป็นหลักสูตรการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติ
2. ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา หน่วยงานปกครองระดับท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือองค์การบริหารส่วนตำบล ควรจัดหางบประมาณ

สนับสนุน เช่น ให้ค่าตอบแทนแก่สมาชิกกลุ่มจักสาน ตะกร้าหวายลายวิจิตร และผู้ที่มาฝึกหัดเรียนรู้จนสามารถจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรได้ เป็นต้น เพื่อให้กำลังใจในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งนำวิธีการจัดการความรู้มาใช้ เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ไว้อย่างเป็นระบบ และนำมาเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ หรือมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ จะช่วยให้องค์ความรู้ไม่สูญหาย และอยู่กับชุมชนตลอดไป

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการความรู้จักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการความรู้ สืบสานการจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตรให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

3.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อการจัดเก็บองค์ความรู้การจักสานตะกร้าหวายลายวิจิตร เพื่อประโยชน์ในด้านการเข้าถึงและการเผยแพร่ต่อไป

References

- Aksaeng, D. (2009). *The knowledge management process for local wisdom about organically-dyed "Mudmee" Thai Silk*. Master thesis in Business Administration, Graduate School, Khon Kaen University. (In Thai).
- Chandrasiri, V., & Wanapas, S. (2013). *Social and cultural ecosystems*. Retrieved May 17, 2019, from <http://stouonline.stou.ac.th/courseware/courses/ecology/content/modules/ecologymodule3.pdf> (In Thai).
- Charoensethamaha, S. (2010). *The development of a management model for local vocational organizations*. Ph.D. Dissertation, Department of Philosophy, Graduate School, Ramkhamhaeng University. (In Thai).
- Chimplee, K. (2012). *Knowledge management models for local wisdom in wickerwork Handicrafts: A case study of local community enterprises in Nakhon Ratchasima Province*. Ph.D. Dissertation, Department of Social Development and Environmental Management, National Institute of Development Administration. (In Thai).
- Kulkun, N. (2013). Knowledge management on local culture of Tambol Aomkred Pakkred District Nonthaburi Province. *Journal of Cultural Approach*, 14(25), 18-30. (In Thai).
- Marquardt, M. J. (2002). *Building the learning organization: A systems approach to quantum improvement and global success*. New York: McGraw-Hill.
- Marquardt, M. J., & Reynolds, A. (1994). *The global learning organization*. Burr Ridge: Irwin Professional Publishing.
- Na Thalang, A. (1997). *Folk wisdom of 4 Provincial: Way of life and learning process of Thai people*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University. (In Thai).
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. New York: Oxford University Press.
- Office of the Public Sector Development Commission. (2010). *Knowledge management promotion*. Retrieved June 24, 2011, from http://www.opdc.go.th/special.php?spc_id=4&content_id=147 (In Thai).

- Panich, V. (2005). *Knowledge management and the Thai public administration*. Bangkok: The Knowledge Management Institute. (In Thai).
- Phabu, T. (2009). *Knowledge management model for OTOP's product champion*. Ph.D. Dissertation, Department of Information Studies, Graduate School, Khon Kaen University. (In Thai).
- Sukprasert, U. (2019, 10 March). 47/2 Village No.6, Maha Son Sub-district, Ban Mi District, Lop Buri Province. Interview.
- Thonthongkam, C. (2019, 12 February). 15 Village No.6, Maha Son Sub-district, Ban Mi District, Lop Buri Province. Interview.
- Timakum, T. (2010). *Knowledge management of Lanna local wisdom concerning Pha Yok Lamphun Weaving*. Master thesis in Information Studies, Graduate School, Chiang Mai University. (In Thai).